

УДК 355.4

С. В. Белай

В. О. Минько

ЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ЦИВІЛЬНО-ВІЙСЬКОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У ФОРМУВАННЯХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Розглянуто етичні аспекти розвитку системи цивільно-військового співробітництва у формуваннях Національної гвардії України з огляду на досвід роботи підрозділів цивільно-військового співробітництва Збройних Сил України та Національної гвардії України в зоні проведення антитерористичної операції та операції Об'єднаних сил. Розкрито перспективи обов'язкового запровадження системи цивільно-військового співробітництва (Civil-Military Cooperation, CIMIC) у процесі виконання завдань за призначенням формуваннями Національної гвардії України у ході збройного конфлікту.

Ключові слова: цивільно-військове співробітництво (ЦВС), Civil-Military Cooperation (CIMIC), Національна гвардія України, збройний конфлікт, етика, мораль.

Постановка проблеми. У сучасній історії на теренах України виник і триває збройний конфлікт, що спровокований і підтримується Російською Федерацією (далі – РФ). 18 січня 2018 р. у законодавстві України Росію вперше визнано агресором та окупантом через її дії у Криму і на Донбасі. Це закріплено Законом України “Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях”.

Противник широко використовує весь арсенал інструментів впливу. Застосовуються незаконні збройні формування з числа місцевого населення та іноземних громадян, приватні військові компанії і найманці, регулярні війська РФ. Населення, що знаходиться у зоні конфлікту, постійно перебуває під впливом ворожої пропаганди. Катастрофічний стан економічного становища у поєднанні із соціально-політичною нестабільністю та військовими діями стає плідним підґрунтям для формування противником ворожого ставлення до сил безпеки і оборони України та поповнення лав терористів.

Задля запобігання гуманітарній катастрофі у районі проведення антитерористичної операції (далі – АТО), зняття соціального напруження, з метою формування у населення позитивної громадської думки щодо дій

Збройних Сил України (далі – ЗС України), Генеральним штабом України було прийнято рішення про запровадження системи цивільно-військового співробітництва (далі – ЦВС) у ЗС України [1]. На початковому етапі система ЦВС ЗС України створювалася і запроваджувалася саме у зоні АТО. У січні 2015 р., відповідно до рішення начальника ГШ ЗС України було створено управління ЦВС ЗС України. Надалі система ЦВС була стрімко розгорнута і на цьому етапі охоплює всю структуру ЗС України, але основні зусилля ЦВС залишаються сфокусованими саме на зоні проведення операції Об'єднаних сил (далі – ООС) та прилеглих до неї районах.

У квітні 2017 р. командувачем Національної гвардії України було прийнято рішення щодо створення у складі відділу інформаційної підтримки іміджево-видавничого центру НГУ групи цивільно-військового співробітництва. На сьогодні у кожному оперативному-тактичному об'єднанні НГУ працює офіцер-спеціаліст із ЦВС.

Цивільно-військове співробітництво Національної гвардії України (CIMIC NGU) – це цілеспрямована діяльність НГУ з координації та взаємодії з органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями та громадянами у районах дислокації військових частин та підрозділів НГУ з метою формування

© С. В. Белай, В. О. Минько, 2019

позитивної громадської думки і забезпечення сприятливих умов для виконання Національною гвардією України завдань та функцій шляхом надання допомоги цивільному населенню у вирішенні проблемних питань життєдіяльності з використанням військових та невійськових сил та засобів [2].

Розбудова і налагодження роботи системи ЦВС НГУ – це триваючий процес, який постійно вдосконалюється. Шляхи і методи оптимізації діяльності підрозділів цивільно-військового співробітництва Національної гвардії України повинні формуватися з огляду на їх етичний складник.

Межі норм етичної поведінки військовослужбовців НГУ визначені військовими статутами ЗС України, бойовими статутами, нормами міжнародного права та іншими нормативно-правовими документами. У травні 2017 р. затверджено Кодекс етичної поведінки військових посадових осіб та інших осіб, уповноважених на виконання функцій держави, у Національній гвардії України [3].

З огляду на актуальність проблеми розвитку системи цивільно-військового співробітництва НГУ виникає необхідність у вивченні етичних аспектів діяльності підрозділів ЦВС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Вивченню проблематики етичних аспектів службово-бойової діяльності складових сектору безпеки і оборони було приділено увагу у працях І. О. Грязнова, Л. І. Карпової-Чемерис, Д. В. Коваленка, В. Д. Комарова, Н. Н. Обозова, В. В. Ягупова та інших учених. У наукових працях В. В. Школяренка, Ю. І. Призигля, А. В. Яковенка, О. І. Кремешного розглядалося питання становлення військово-цивільного співробітництва. Однак етичні аспекти розвитку і функціонування саме системи цивільно-військового співробітництва у формуваннях Національної гвардії України вивчено недостатньо.

Метою статті є розгляд діяльності підрозділів ЦВС НГУ і розроблення пропозицій щодо напрямків оптимізації їх діяльності з урахуванням етичних аспектів.

Виклад основного матеріалу. Надання допомоги цивільному населенню у вирішенні проблемних питань життєдіяльності з використанням військових та невійськових сил та засобів визначено як основний шлях забезпечення основної мети ЦВС НГУ –

формування позитивної громадської думки і забезпечення сприятливих умов для виконання Національною гвардією України завдань та функцій. У зв'язку із цим виникають деякі запитання.

Чи не є процес надання допомоги цивільному населенню у вирішенні проблемних питань життєдіяльності аналогічним поняттю взаємовигідної кооперації? Чи не є ця діяльність із ЦВС різновидом підкупу? Чи є етичною така взаємодія між військовими формуваннями і місцевим цивільним населенням, окремими громадянами, а також з органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, громадськими, волонтерськими та міжнародними організаціями?

Для формувань НГУ питання етичності взаємодії із цивільним населенням та громадськими організаціями не є такими глибокими, наприклад, як для ЗС України. Адже Національна гвардія України є військовим формуванням з правоохоронними функціями, що входить до системи Міністерства внутрішніх справ України і призначено для виконання завдань із захисту та охорони життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від злочинних та інших протиправних посягань, охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки, а також у взаємодії з правоохоронними органами – із забезпечення державної безпеки і захисту державного кордону, припинення терористичної діяльності, діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань (груп), терористичних організацій, організованих груп та злочинних організацій.

Національна гвардія України бере участь відповідно до закону у взаємодії зі Збройними Силами України у відсічі збройній агресії проти України та ліквідації збройного конфлікту шляхом ведення воєнних (бойових) дій, а також у виконанні завдань територіальної оборони [4].

Тобто згідно з чинним законодавством НГУ діятиме виключно на території України. На відміну від ЗС України НГУ не діятиме на території інших держав (за винятком залучення контингенту МВС України до міжнародних миротворчих місій) і буде контактувати та співпрацювати з іноземним населенням лише у разі їх масового переходу через державний кордон України.

Разом із тим з огляду на досвід як ЗС України, так і НГУ у зоні проведення ООС, на жаль, місцеве населення України іноді діє як населення ворожої держави. Цьому сприяє низка чинників, деякі з яких були визначені раніше в ході постановки проблемних аспектів цієї статті.

Отже, питання меж етичності співпраці з місцевим населенням, що є громадянами України на території України та на територіях, що будуть звільнені від окупації, лишаються також актуальними і для НГУ.

Етика (лат. *ethica*; давньо-грец. *ἠθική*, утворене від грец. *ἦθος* “звичай”) – наука, що вивчає мораль. Філософська дисципліна, яка вивчає мораль, суспільні норми поведінки, звичаї. Термін також часто вживається як визначення норм поведінки, сукупності моральних правил певної суспільної чи професійної групи [5].

У системі “людина – суспільство – держава” між суспільством та державою складено певні договірні відносини. Адже держава – це універсальна політична форма організації правління, що характеризується суверенною владою, політичним та публічним характером, реалізацією своїх повноважень на певній території через систему спеціально створених органів та організацій, за допомогою яких здійснюється політичне, економічне та ідеологічне управління суспільством та керівництво загальносуспільними правами [6].

Національну гвардію України слід розглядати як структурний елемент одного з компонентів сектору безпеки і оборони держави – системи Міністерства внутрішніх справ України (далі – МВС).

Сфера відповідальності МВС належить до комплексної системи суспільних відносин. Міністерство внутрішніх справ України формує державну політику і забезпечує її узгоджену реалізацію Національною поліцією України, Державною службою України з надзвичайних ситуацій, Адміністрацією Державної прикордонної служби України, Державною міграційною службою України, Національною гвардією України, Головним сервісним центром МВС України, а також територіальними органами, підприємствами, установами та організаціями, що належать до сфери управління Міністерства. Ключові виклики, які сьогодні стоять перед органами системи МВС, безпосередньо пов'язані з їх компетентністю у забезпеченні безпеки

громадян та суспільства, здатністю протистояти злочинності, забезпечувати прозорі та якісні сервіси для суспільства [7].

Отже, МВС є постачальником послуг суспільству у сфері забезпечення безпеки. Відповідно, клієнтами МВС виступають як окремі громадяни, так і суспільство в цілому.

Керівними документами визначено, що діяльність НГУ повинна ґрунтуватися на принципах законності, гуманізму та моралі.

Мораль (лат. *moralitas*) визначається як система неофіційних уявлень, норм та оцінок, що регулюють поведінку людей у суспільстві, практична реалізація положень якої забезпечується громадським осудом [8].

Також мораллю прийнято називати систему норм і принципів поведінки людей у ставленні один до одного та до суспільства [9].

Із давніх часів найвразливішою частиною людства, що зазнавала найбільших втрат у ході війн, є цивільне населення. У прагненні до дотримання норм міжнародного права сторони, що беруть участь у сучасних збройних конфліктах, зазвичай мають на меті мінімізувати втрати серед цивільного населення та знизити супутню шкоду його майну, державному майну та навколишньому середовищу. Звісно, що норми моралі протидіючих сторін можуть бути різними.

На жаль, є приклади аморального і навіть злочинного ставлення до населення України починаючи з 2014 р. і дотепер. У ході анексії Кримського півострова президент РФ не приховував використання цивільного населення населених пунктів АР Крим як “живого щита” [10], а бойовики незаконних збройних формувань на окупованих територіях України продовжують практику обстрілів сил ООС та цивільних об'єктів під прикриттям населення жилих кварталів у контрольованих ними населених пунктах, беруть заручників з метою отримання викупу, катують і вбивають громадян України.

У таких складних умовах проведення ООС етичні аспекти взаємодії формувань НГУ із цивільним населенням, органами державної влади, органами місцевого самоврядування та громадськими організаціями не втрачають своєї актуальності.

Як було зазначено вище, діяльність формувань НГУ можна розглядати як надання державних послуг населенню щодо забезпечення їх безпеки. Беззаперечно, що базовим інтересом для цивільного населення у зоні збройного конфлікту слід вважати інтерес безпековий.

Тобто у цьому контексті базові завдання НГУ збігаються із базовим інтересом населення.

Для визначення основних базових потреб цивільного населення у зоні збройного конфлікту варто використати метод формалізації. Отже, формально інтереси громадян можна поділити на базові безпекові та матеріально-ціннісні. Базовими безпековими інтересами громадян можна вважати: забезпечення збереження власного життя і здоров'я, життя і здоров'я рідних, близьких, друзів та знайомих; збереження прав і свобод. Базовими матеріально-ціннісними інтересами громадян слід вважати: збереження нерухомого та рухомого майна; збереження нормальних умов існування; збереження джерел доходу тощо.

Базовими безпековими інтересами формувань НГУ слід вважати: мінімізацію втрат серед особового складу; підвищення ефективності виконання завдань за призначенням, покращення іміджевої складової діяльності НГУ. Базовими матеріально-ціннісними інтересами формувань НГУ слід вважати такі, як: мінімізація втрат озброєння та військової техніки, мінімізація витрат ресурсного забезпечення, нарощення та накопичення матеріальних засобів у способи, що не суперечать вимогам чинного законодавства в інтересах виконання завдань за призначенням.

Як висновок можна зазначити, що базові безпекові інтереси формувань НГУ і громадян мають багато спільного, адже інтереси надавача послуг з безпеки збігаються з інтересами отримувачів послуг. Базові матеріально-ціннісні інтереси дещо різняться, адже кожна зі сторін прагне зберегти наявні ресурси і звести їх витрати і втрати до мінімуму.

В умовах виконання завдань за призначенням формуваннями НГУ бажано будувати відносини таким чином, щоб досягти високого рівня довіри та допомоги з боку цивільного населення. Або переконати (змусити) населення діяти хоча б за принципом “не заважай”.

У цьому разі треба враховувати роль іміджу НГУ, який безпосередньо спирається на етичний складник поведінки особового складу. Звісно, що найкращим комунікатором у системі “НГУ – суспільство” виступатимуть підрозділи ЦВС. Адже до складу підрозділів ЦВС призначатимуться посадові особи, що

мають високий рівень фахової підготовки, досконало володіють нормами етичної поведінки, володіють психологічними прийомами ведення переговорів і мають високі моральні принципи.

Далі можна розглянути кілька прикладів, де діяльність підрозділів ЦВС безпосередньо впливатиме на імідж формувань НГУ та на ефективність виконання ними завдань за призначенням у зоні збройного конфлікту. Разом із тим є необхідність цю діяльність підрозділів ЦВС ретельно вивчити з точки зору етичності тих прийомів, до яких вони вдаються.

Наприклад, актуальним є питання залучення військовослужбовців-жінок. Чи є етичним використання гендерного аспекту з боку НГУ? Відповідь, скоріше, позитивна. Залучення жінок-військовослужбовців у групах ЦВС значно підвищує рівень довіри серед населення. Зазвичай жінка асоціюється з матір'ю, теплом та турботою. Коли у групі ЦВС є жінка-військовослужбовець, то у тих цивільних осіб, з ким ця група входить у контакт, виникає низка асоціацій. Наприклад, якщо цивільні бачать, що серед озброєних чоловіків є жінки, то це означає: у підрозділі є гендерна рівність; рівень небезпеки виникнення насильства (згвалтувань, знущань) стосовно цивільних нижчий; побут у чоловіків налагоджений, потенційне мародерство не очікується; ставлення до дітей передбачається без негативних наслідків тощо.

Чи є етичним залучення груп ЦВС до розшуку та поховання тіл загиблих у ході збройного конфлікту? У більшості випадків, коли смерть цивільної особи не викликана діями наших сил, відповідь буде позитивною. Ставлення військовиків до загиблих людей (як військовослужбовців, так і цивільних) значно впливає на імідж військ. Участь у розшуку тіл та церемоніях поховання загиблих військовослужбовців, використання принципу “ніколи не залишаємо своїх”, “разом і до кінця” сприятимуть підвищенню іміджу НГУ. У цьому контексті використання пам'яті про загиблих в інтересах підвищення іміджу військ не є чимось аморальним і не порушує вимог етики.

Чи є етичним залучення до складу груп ЦВС службовців духовенства? У більшості випадків відповідь буде позитивною. Адже відсоток віруючих серед цивільного населення досить значний і, як показують результати

соціологічних опитувань, церква займає лідерські позиції щодо рівня довіри. Залучення військових капеланів до зустрічей із місцевим населенням, проведення спільних служб у релігійних спорудах, виконання релігійних обрядів для місцевого населення (вінчання, сповідання, поховання) на безоплатній основі значно сприятимуть підвищенню іміджу НГУ.

Розглядаючи етичний бік використання церкви в інтересах військ, слід пам'ятати, що час хрестових походів давно минув. Разом із тим чимало сучасних конфліктів усе ще мають релігійне підґрунтя. Вибіркове залучення військових капеланів до окремих видів діяльності підрозділів ЦВС може бути успішним за умови одного віросповідання та спільної конфесійної належності з місцевим населенням.

До аспектів етичності можна віднести й питання залучення військових медиків до окремих видів співпраці з місцевим населенням та лікувальними закладами. У військових медиків окрім Кодексу етичної поведінки військових посадових осіб є свій специфічний кодекс поведінки. Допомога пораненим, постраждалим та хворим – це їхній прями́й обов'язок, тому використання можливостей військових медиків задля підвищення іміджу НГУ є цілком доречним, етичним і відповідає загальноприйнятим моральним нормам будь-якого суспільства.

Чи є етичною робота підрозділів ЦВС із дітьми у дошкільних навчальних закладах, школах, середніх та вищих навчальних закладах? Контакти та робота з дітьми сприяють патріотичному вихованню молоді. Через дітей здійснюється вплив на їхніх батьків. Проведення таких заходів, як показові виступи військових підрозділів, дні відчинених дверей, відвідування навчальних закладів та дитячих будинків, спільні спортивні змагання, встановлення відносин підшефності, мають беззаперечний позитивний вплив на цивільне населення. Проведення відкритих уроків та таких заходів, як ознайомчі заняття з мінно-вибуховою небезпеки, дотримання правил дорожнього руху, порядку дій під час обстрілів, прав та обов'язків громадян в умовах введення правового режиму воєнного стану, значно знижує рівень недовіри до військовослужбовців, підвищує рівень безпеки населення, у тому числі дітей, знімає соціальне напруження.

Налагоджений взаємозв'язок та плідна спільна співпраця з громадськими організаціями, міжнародними та волонтерськими організаціями підвищуватимуть рівень іміджу НГУ серед працівників цих організацій та місцевого населення. Чи є етичним використання такої співпраці підрозділами ЦВС в інтересах виконання завдань формуваннями НГУ, адже ремонтні роботи, що виконуються, та гуманітарна допомога, що надається місцевому населенню, не є функцією або ресурсом НГУ? У цьому випадку необхідно знову звернутися до базових інтересів сторін.

Для формувань НГУ, що задіяні в зоні збройного конфлікту, відповідно до покладених на НГУ функцій головним безпековим інтересом є забезпечення збереження життя та здоров'я як представників місцевого цивільного населення, так і членів громадських, волонтерських та міжнародних організацій. Крім того, позитивний імідж військ впливає на безпекову складову самих військовослужбовців НГУ.

Для членів громадських, волонтерських та міжнародних організацій безпековий інтерес також є пріоритетним, адже можливість здійснювати свою діяльність у безпечному середовищі значно підвищує ефективність допомоги, яку вони надаватимуть місцевому населенню.

Міське населення як третя сторона також зацікавлена як у безпековій, так і у матеріально-ціннісній складовій, адже гуманітарна, фінансова, медична, матеріальна допомога та відбудовування інфраструктури не можливі в умовах постійної загрози безпеці середовища, в якому оперуватимуть головні виконавці та постачальники послуг і допомоги.

Отже, у разі успішних дій із забезпечення безпеки діяльності громадських, волонтерських і міжнародних організацій та забезпечення безпеки місцевого населення підрозділами НГУ вказані заходи значно впливатимуть на позитивний імідж НГУ та підвищуватимуть авторитет її військових формувань. Організація взаємодії між НГУ та громадськими, волонтерськими і міжнародними організаціями є функцією підрозділів ЦВС НГУ. У контексті позитивного напрямку такої взаємодії питання етичності зазначеного виду діяльності ЦВС НГУ не є проблемним.

У такому ж самому розрізі слід розглядати і

діяльність підрозділів ЦВС у зоні збройного конфлікту щодо налагодження взаємодії та співпраці з органами державної влади та місцевого самоврядування. Органи влади не можуть бути ефективними в умовах загрози безпеці їх діяльності. Формування НГУ значно ефективніше виконують завдання за призначенням за умов підтримки їх дій з боку місцевих органів влади. Налагодження і підтримка ефективної взаємодії та необхідної взаємної допомоги є одним із завдань підрозділів ЦВС НГУ.

Таких прикладів діяльності підрозділів ЦВС з огляду на етичні аспекти є чимало. Але виникає необхідність порушити питання етичності поведінки всіх військовослужбовців НГУ, які входять до складу формувань НГУ і діють у зоні збройного конфлікту. Бувають випадки, коли помилки у поведінці одного чи кількох військовослужбовців мають руйнівний характер для іміджу всього військового формування в цілому.

Неабияка увага зазначеним питанням приділяється й у військових формуваннях інших країн. Згідно з AJP-09 NATO CIVIL-MILITARY CO-OPERATION (CIMIC) DOCTRINE [11], який є базовим документом з організації ЦВС у країнах – членах НАТО, діяльність щодо цивільно-військового співробітництва є відповідальністю всіх військовослужбовців. Якщо дослівно, сприяння ЦВС визначається як відповідальність кожного військовослужбовця.

У цій доктрині ЦВС (CIMIC) має три головні функції.

1. Підтримка сил: будь-яка діяльність, що забезпечує підтримку сил союзників з боку місцевого населення.

2. Посередництво між військовими силами і цивільними компонентами: координація та спільне планування дій разом із цивільними агенціями в інтересах підтримки завдань військової місії.

3. Підтримка цивільному середовищу: забезпечення будь-якого виду підтримки місцевого населення (дорадча, інформаційна, безпекова, інфраструктурна допомога та відновлення спроможностей) в інтересах підтримки завдань військової місії.

Цивільно-військове співробітництво у AJP-09 розглядається і як функція, і як спроможність. Результатом такого підходу є проходження спеціальної підготовки щодо ЦВС (CIMIC) усіма військовослужбовцями

армій Альянсу. Тобто у своїй повсякденній діяльності більшість військовослужбовців НАТО здійснюють ЦВС або відкрито, або опосередковано. Офіцери-спеціалісти з ЦВС (CIMIC) не мають монополії на цей вид діяльності. Серед головних їхніх завдань – забезпечення командирів інформацією стосовно стану ЦВС, аналітична робота та надання пропозицій. А сама діяльність з цивільно-військового співробітництва є спільним завданням усіх союзних сил. Питання етичності діяльності щодо ЦВС у зазначеному документі не визначається як проблема. Будь-яка діяльність з ЦВС, яка сприятиме успішності виконання військової місії, є логічною, законною і не викликає сумнівів.

У сучасних умовах розбудови і реформування Національної гвардії України цивільно-військове співробітництво НГУ багато в чому ґрунтувалося на відповідному досвіді з ЦВС (CIMIC) країн – членів НАТО. Разом із тим робота щодо підтримки взаємодії, насамперед з органами державної влади з боку керівництва НГУ, проводилася завжди, особливо у місцях постійної дислокації її формувань. Створення окремих підрозділів ЦВС має на меті активізувати роботу у цьому напрямку і підвищити рівень ефективності виконання завдань за призначенням формуваннями НГУ.

Отже, питання необхідності дотримання етичності у діяльності щодо ЦВС НГУ на сьогодні не є предметом суперечок, але постійно лишається актуальним. Етичність поведінки спеціалістів ЦВС є чинником, що впливатиме на ефективність виконання завдань за призначенням. Професійність спеціалістів із ЦВС стає запорукою успішності дій.

Є низка навчальної літератури, яка спрямована на навчання та підвищення рівня професійності спеціалістів із ЦВС. Так, у 2015 р. у Національному університеті оборони ім. Івана Черняхівського було видано навчальний посібник з Цивільно-військового співробітництва за стандартами НАТО [12]. Ознайомчий курс ЦВС доступний для вільного користування всіма зацікавленими і розміщений у вільному доступі на офіційній сторінці ЦВС ЗС України [13]. Проблеми вдосконалення системи підготовки фахівців з цивільно-військового співробітництва у Збройних Силах України також порушувалися спеціалістами Харківського університету Повітряних Сил [14].

Значна кількість офіцерів НГУ і ЗС України проходила навчання на курсах ЦВС як на території України, так і за кордоном завдяки налагодженій системі міжнародного співробітництва.

Разом із тим є беззаперечним те, що ЦВС – це обов'язок не тільки спеціальних підрозділів ЦВС. Етичність поведінки кожного військовослужбовця є важливим чинником впливу на відносини між військами та суспільством. Звісно, можна погодитися з тим, що якщо військовослужбовець не порушує законодавство і діє відповідно до вимог статутів, інструкцій, настанов та наказів командирів, то це сприятиме іміджу військ і налагодженню цивільно-військового співробітництва. Але необхідно враховувати й питання етичності, питання психологічного впливу на населення, питання культури поведінки. Адже іноді вистачає однієї некоректної репліки від військовослужбовця у бік місцевого населення, яка призводить до виникнення різкого та негативного ставлення як до самого військовослужбовця, так і до військ у цілому.

У контексті розгляду діяльності щодо ЦВС з огляду на етичні аспекти, як пропозиції щодо напрямків оптимізації зазначеного виду діяльності військ та за досвідом ЗС України і НАТО можна запропонувати такі кроки.

Введення навчального курсу з ЦВС для викладання курсантам і офіцерам Національної академії НГУ та навчального центру НГУ.

Введення базового навчального курсу з ЦВС для всіх військовослужбовців військових формувань НГУ з акцентуванням на етичному складнику їх поведінки стосовно до цивільного населення та представників місцевих органів влади і громадських, волонтерських та міжнародних організацій.

Проведення спеціальних тренінгів спеціалістами ЦВС з військовослужбовцями на етапі підготовки формувань НГУ до розгортання в зоні виконання завдань за призначенням.

Видання, розповсюдження та забезпечення військовослужбовців підрозділів НГУ пам'ятками щодо правил поведінки із місцевим населенням у зоні виконання завдань за призначенням.

Проведення інформувань та інструктажів із військовослужбовцями з особливостей налагодження ЦВС, порядку збирання розвідувальної інформації в інтересах ЦВС та

рівня і виду існуючих небезпек у районі виконання завдань перед проведенням спеціальних операцій, бойових та спеціальних дій тощо.

Роз'яснювальна робота підрозділів ЦВС серед місцевого населення та органів місцевого самоврядування щодо цілей НГУ, їх завдань у визначеному районі, прав військовослужбовців стосовно до місцевого населення у звичайних умовах та у разі введення стану особливого правового режиму, порядку звернення до військовослужбовців, поведінки стосовно їх дій у районі виконання завдань за призначенням.

З огляду на недостатність спеціалістів із ЦВС у військових частинах, є потреба створення позаштатних груп ЦВС, що діятимуть у разі необхідності в районах виконання завдань за призначенням і призначатимуться окремим наказом командира частини на певний період часу. Комплектація цих груп ЦВС має здійснюватися відповідно до обстановки та за рішенням командира з урахуванням пропозицій заступників та штабу частини. Питання підготовки позаштатних спеціалістів у військових частинах, а за необхідності й у підрозділах НГУ покладатиметься на спеціалістів із ЦВС ОТО та ГУ НГУ. А їхня подальша діяльність координуватиметься по лінії підлеглості за відповідним напрямком.

Питання налагодження ЦВС в інтересах виконання завдань за призначенням повинно враховуватися під час прийняття рішень командирами всіх ланок управління. Із цією метою спеціалістів із ЦВС необхідно завжди залучати до процесу оперативного планування, а вони, своєю чергою, мають аналізувати необхідні дані й бути готовими до надання пропозицій щодо організації ЦВС у районах дій формувань НГУ.

Висновки

З урахуванням зазначеного вище можливо дійти таких висновків.

1. Аналіз досвіду ЗС України та НАТО засвідчує, що ЦВС є потужним й ефективним інструментом у руках командира. Цей досвід доцільно переймати і запроваджувати в ході планування заходів цивільно-військового співробітництва, що здійснюються формуваннями НГУ.

2. Проблеми етичності того чи іншого виду діяльності військ завжди залишаються

актуальними. Історія наводить чимало прикладів, коли законодавство не є досконалим. Іноді трапляється так, що навіть вирок судів з точки зору чинного законодавства бувають цілком законними, але при цьому проявляється обурення з боку суспільства. Поняття моральності, етики, справедливості завжди посідатимуть первинне і головне місце у будь-якому суспільстві. Етичність поведінки як окремих військовослужбовців, так і етична оцінка діяльності військових формувань НГУ завжди будуть предметом обговорення суспільства, особливо у ході виконання силами НГУ завдань за призначенням в умовах загострення суспільно-політичної обстановки у державі.

3. На сучасному етапі реформування НГУ в розрізі перспективи збільшення чисельності структурних підрозділів ЦВС на оперативно-тактичному рівні управління та перспективи їх розгортання на тактичному рівні проблеми забезпечення їх усебічно підготовленими спеціалістами вийдуть на перше місце, а це означає, що необхідно готуватися до їх вирішення.

Подальші наукові розвідки будуть спрямовані на вдосконалення форм та способів службово-бойової діяльності підрозділів ЦВС НГУ.

Перелік джерел посилання

1. Офіційний сайт Цивільно-військове співробітництво Збройних Сил України URL: <https://civic.com.ua> (дата звернення: 20.11.2019).

2. Цивільно-військове співробітництво Національної гвардії України // Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Цивільно-військове_співробітництво_Національної_гвардії_України (дата звернення: 20.11.2019).

3. Кодекс етичної поведінки військових посадових осіб та інших осіб, уповноважених на виконання функцій держави, у Національній гвардії України. URL: http://ngu.gov.ua/sites/default/files/kodeksu_etich_nou_i_povedinky_ngu_2017.pdf (дата звернення:

20.11.2019).

4. Про Національну гвардію України: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/876-18> (дата звернення: 20.11.2019).

5. Етика // Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Етика> (дата звернення: 20.11.2019).

6. Держава // Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. / О. В. Петришин (відп. ред.) та ін. Т. 3 : Загальна теорія права. Харків: Право, 2017. 952 с. С. 89.

7. Стратегія розвитку системи Міністерства внутрішніх справ України до 2020 року. URL: http://ngu.gov.ua/sites/default/files/strategiya_0.pdf (дата звернення: 20.11.2019).

8. Мораль // Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Мораль> (дата звернення: 20.11.2019).

9. Мораль // Словник української мови. URL: <http://sum.in.ua/s/moralj> (дата звернення: 20.11.2019).

10. Путин: Наши войска станут позади женщин и детей // Сайт YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=PoQXvPsBbn8> (дата звернення: 20.11.2019).

11. AJP - 09 NATO CIVIL-MILITARY CO-OPERATION (CIMIC) DOCTRINE. URL: <http://www.nato.int/ims/docu/ajp9.pdf> (дата звернення: 20.11.2019).

12. Цивільно-військове співробітництво за стандартами НАТО: навч. посіб. Київ: НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2015. 87 с.

13. Ознайомчий курс ЦВС. URL: <http://civic.com.ua/course> (дата звернення: 20.11.2019).

14. Удосконалення системи підготовки фахівців з цивільно-військового співробітництва у Збройних Силах України / В. В. Школярєнко та ін. *Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних Сил*. Харків: ХУПС, 2012. Вип. 1 (30). С. 46–51.

Стаття надійшла до редакції 25.11.2019 р.

УДК 355.4

С. В. Белай, А. В. Минько

ЭТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ РАЗВИТИЯ СИСТЕМЫ ВОЕННО-ГРАЖДАНСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА В ФОРМИРОВАНИЯХ НАЦИОНАЛЬНОЙ ГВАРДИИ УКРАИНЫ

Рассмотрены этические аспекты развития системы военно-гражданского сотрудничества в формированиях Национальной гвардии Украины на основе опыта работы подразделений военно-гражданского сотрудничества Вооруженных Сил Украины и Национальной гвардии Украины в зоне проведения антитеррористической операции и операции Объединенных сил. Раскрыты перспективы обязательного введения системы военно-гражданского сотрудничества (Civil-Military Cooperation, CIMIC) в процессе выполнения поставленных задач формированиями Национальной гвардии Украины в ходе вооруженного конфликта.

Ключевые слова: *военно-гражданское сотрудничество, Civil-Military Cooperation (CIMIC), Национальная гвардия Украины, этика, мораль.*

UDC 355.4

S. Bielai, A. Minko

ETHICAL ASPECTS OF THE DEVELOPMENT OF CIVIL-MILITARY COOPERATION IN THE FORMATIONS OF THE NATIONAL GUARD OF UKRAINE

The ethical aspects of the development of civil-military cooperation (CIMIC) in the formations of the National Guard of Ukraine are considered in the light of the experience of Civil-Military Cooperation units of the Armed Forces of Ukraine and the National Guard of Ukraine in the area of the Counter-Terrorism Operation and Joint Forces Operation. The prospects of compulsory introduction of the Civil-Military Cooperation (CIMIC) system in the course of the fulfillment of appointed tasks during the armed conflict are disclosed. Based on the Armed Forces of Ukraine and NATO Forces experience, it is important to admit that the CIMIC is a powerful and effective tool in the hands of the commander. This experience should be learned and implemented in the planning of civil-military cooperation activities undertaken by the formations of the National Guard of Ukraine.

Problems of the ethics of a particular military activity will always remain modern and actual. This given article at first time examines the ethical aspects of the development and functioning of the system of civil-military cooperation in the formation of the National Guard of Ukraine.

The notions of morality, ethics and justice will always occupy a primary and foremost place in any society. Ethics of behavior of both individual servicemen and ethical evaluation of the activities of the National Guard of Ukraine military formations will always be the subject of public debate. This conclusion is especially true in the course of the NGU's fulfillment of its mission in the conditions of aggravation of the social-political situation in the country. Taking into account ethical aspects and practical expediency the proposals for the directions of optimization of activities in the interests of the CIMIC were developed.

At the current stage of reforming and developing the National Guard of Ukraine, the problems of providing their units with comprehensively trained CIMIC specialists will come to the fore, which means that it is necessary to be ready for their solution.

Keywords: *Civil-Military Cooperation (CIMIC), National Guard of Ukraine, logistics support, ethics, moral, morality.*

Белай Сергій Вікторович – доктор наук з державного управління, професор, начальник кафедри військово-соціального та психологічного забезпечення Національної академії Національної гвардії України

<https://orcid.org/0000-0002-0841-9522>

Минько Олександр Володимирович – ад'юнкт Національної академії Національної гвардії України

<https://orcid.org/0000-0002-8841-1511>